

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

2. MINTAFELADATSOR

EMELT SZINT

Az írásbeli vizsga időtartama: 240 perc

2015

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Fontos tudnivalók

Tisztelt Vizsgáló!

A rendelkezésére álló 240 perc alatt három feladatot kell megoldania:

- 1) Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor
- 2) Műértelmező szöveg alkotása
- 3) Reflektáló szöveg alkotása

Ossza be a 240 percet úgy, hogy mind a három feladatra legyen elég ideje!

Alaposan olvassa el a feladatokat, kérdéseket, szempontokat!

Figyeljen arra, hogy hány megoldást kér a feladat, milyen formában és milyen terjedelemben kéri!

Bátran fogalmazzon önálló véleményt, ha azt kéri a feladat!

Írásait gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen, hogy azok elváljanak a kész fogalmazásoktól!

Eredményes munkát kívánunk!

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el a következő szöveget, majd a szöveg és a saját ismeretei alapján válaszoljon a kérdésekre, oldja meg a feladatokat!

Oláh Tamás: *A vers születése (a pszichológia szemszögéből)*

A vers titokzatos születésének megvannak a szubjektív, a költő alkatából, ízléséből és személyes élményéből eredő elemei éppen úgy, mint a tudatos alkotásból, a versírás szabályainak ismeretéből és betartásából fakadó mozzanatai. Sokféle befolyás hatása alatt alkot, de bármi legyen is a vers témája, az olvasóban különleges hatást, borzongást vagy gyönyörködést kell kiváltania.

A vers tárgya akármi lehet: egy természeti jelenség, egy tudományos megállapítás, egy bölcséleti gondolat, egy vallásos érzület vagy éppen a félelem, a rettegés, az öröm, a lelkesedés és a szerelem semmi máshoz nem hasonlítható érzése. Verset írni azért gyönyörűség, mert az ember ebben élheti ki legjobban a szabadságát. Nem kell hozzá csak egy darabka papír és egy ceruza vagy toll. A költő felelőssége ezért nagy. Amit kiad a kezéből, annak igazi versnek kell lennie.

A hagyományos lélektani leírások szerint minden kreatív mű, találmány létrejöttében öt szakasz különíthető el. Ezek a szakaszok nem mindig válnak el élesen egymástól.

Az alkotást mindig egy probléma megoldatlansága indítja el. Az első szakasz az *előkészítés*, amikor is megragad a probléma az alkotóban. Valami felkelti az érdeklődését. Felír egy szót, egy hasonlatot, egy rímpárt, egy hírt. De közöttük még nincs rendszer, semmiféle kapcsolat.

A második az *inkubáció* szakasza. Már érlelődnek, gazdagodnak az ötletek, de még nem érik el a tudatos gondolkodás szintjét. A benyomások, az érzések, a kavargó képek és az ötlettöredékek között nincs koherencia, ekkor még anélkül közelednek, kapcsolódnak egymással, hogy valami lineáris rendbe sorolódnának. Éppen emiatt alakulhatnak ki közöttük váratlan kombinációk, különleges láncolatok és viszonylatok. Kívülálló számára a folyamat általában láthatatlan, például a költő egy parkban üldögél vagy sétál. Freud szerint az alkotás gyökerében valamilyen elfojtott gyermekkori, szexuális, kínzó élmény lapul. A művésznek a tiltott tudás utáni kutatásából születik a műalkotás. Az alkotás folyamatával a tudata alá kell merülnie, hogy kapcsolatba kerülhessen az elfojtott tudattartalmaival. Az inkubációs szakaszban, mintegy kijátszva a tudatosság cenzúráját, az eredeti, elfojtott tartalmak álruhában bukkannak fel, ezek a képek és jelenetek lesznek azután a művész segítői személyes konfliktusainak megoldásában, akár neurózisának gyógyításában is. „*A költő nem érti az életet – írja Kosztolányi –, éppen azért ír, hogy az írással mint tettel megértse.*” Az inkubációs szakaszban zajló folyamatokra a kognitív pszichológia által adott magyarázat talán elfogadhatóbb, mint a pszichoanalízisé. Eszerint ilyenkor tulajdonképpen információfeldolgozás történik, akárcsak alváskor, ugyanis a tudat irányításától megfosztott gondolkodásban a nappali benyomások kavarnak, s a képek meg az asszociációk véletlenszerűen egymáshoz kapcsolódnak. Bizonyos elemek azután a tudatosulás folyamatában lassan elenyésznek, míg mások kiemelkednek és megerősödnek.

A következő a *felismerés* szakasza, amelyben hirtelen összeállnak az egymásba illő mozaikdarabok az alkotóban. Az első változat azonban még nem jó vers, még messze van a kész műtől. Ebben a fázisban azonban fontos, hogy minden kiíródjon gátlások nélkül a költőből, ekkor teremődik meg ugyanis a vers alaphangulata, de az érzések gomolygó sokaságában a szavak még sokszor egymást gyengítik.

A negyedik szakasz, amikor az alkotónak *döntenie* kell, hogy érdemes-e belefognia a kidolgozásba. Végiggondolja azt, amit eddig összegyűjtött és leírt. Megvizsgálja, hogy a töredékek egymáshoz illeszthetők-e, elindítanak-e valamit, a gomolygó, amorf formából kibontakozik-e az ábrázolni, közvetíteni való téma. Bizony sokszor kell összetépni a lapot, vagy kitörölni a szöveget a számítógépből, mert nem sikerült. Ezt is meg kell tanulnia a költőnek, azaz a kíméletlen szigort a saját alkotásaival szemben. (Kálnoky László például, amikor a *Lázus csillagon* című kötetének az előkészítésén dolgozott 1957-ben, mintegy ezernyolcszáz sornyi versét semmisítette meg.)

Ha a válasz igen, következhet az utolsó alkotói szakasz, a *kidolgozás*. Ez jár általában a legnagyobb munkával. A jó megoldások megkeresése legtöbbször mégis üdítő és játékos cselekedet. A szavakat az alkotó a maga választotta szabályoknak megfelelően rendezi versbe. „Amikor először megpillantom a leendő verset – úgy távolról, a maga őállapotában –, akkor az még olyan széles, mint a fél galaktika. Akkor elhagyom a fölöslegeset. Ez sokáig tart. Nyolcvan hasonlatból egyet választok. Százhusz emlékképből kettőt. Szüntelen eldobálom az anyag elemeit, hogy fájnak belé az izmaid” – írja Nemes Nagy Ágnes. „Többnyire úgy ülök le verset írni, hogy már tisztán áll előttem a tárgy, a forma, szerkezetváz, és a tudatomban leíratlanul készen vannak a vezérmotívumokat jelentő verssorok; és a megírás már nem egyéb, mint a megfogalmazhatatlanul létezőnek kiformálása” – vall erről Weöres Sándor.

A versben az érzés megragadása, a gondolat tettenérése nehéz. Felidézni az élmény összes elemét, észlelhető és kifejezhető vonásait, s külön világot alkotni belőle. Ez az a varázslatos munka, amely a lélektan testvérévé teszi a költészetet. A költő tulajdonképpen akkor találja meg verse valódi tartalmát és formáját a versírás munkájában, amikor érzéseinek a ködéből a látható és érthető világosságba emeli élményeit, az élmény megragadásán kívül még egész sereg stiláris, zenei, ritmikai és verstani törvényt is ki kell elégíteni, vagy újjá kell teremteni, ha azt akarja, hogy műve igazi irodalom, igazi vers legyen.

Forrás: *Lyukasóra*, XXII. évfolyam 7. szám, 2013. (a szövegnek a feladathoz igazított részlete)

1. Az alábbiak közül húzza alá annak a műfajnak a nevét, amelynek a sajátosságai leginkább illenek a szövegre! Indokolja választását!

elbeszélés – glossza – jegyzet – közlemény – novella – riport – tanulmány – tudósítás

1 pont	
--------	--

Indoklás: _____

2. a) Mi a cím funkciója, mi a zárójeles címrész funkciója?

A cím _____, a zárójeles rész _____.

1 pont	
--------	--

b) Milyen nyelvtani (mondattani) viszonyban van a cím és a zárójeles cím?

1 pont	
--------	--

3. „bármilyen legyen is a vers témája, az olvasóban különleges hatást, borzongást vagy gyönyörködést kell kiváltania” Az idézett mondatot felhasználva fogalmazza meg egy mondatban, hogy mennyiben más ennek a szövegnek a kommunikációs funkciója, mint például egy versé!

1 pont	
--------	--

4. a) Olvassa el a következő versszakot, majd válassza ki a versszakhoz kapcsolható verstani-stilisztikai jellemzőket, és írja be ezeket a megfelelő helyre!

Spanyolhon. Tarka hímü rét.
Tört árnyat nyujt a minarét.
Bus donna barna balkonon
mereng a bibor alkonyon.

jambikus, trochaikus, felező nyolcas, disztichon, allegória, alliteráció, metafora, szinesztézia, magas hangok túlsúlya, mély hangok túlsúlya, verbális stílus, nominális stílus, romantikus, impresszionista, expresszionista, barokk

A vers ritmusa: _____

A vers fő zenei eszközei: _____ és _____

A vers szófaji sajátossága: _____

A vers stílusa: _____

5 pont	
--------	--

b) Idézzé Oláh Tamás szövegéből azt a tagmondatot, amelyik az idézett versszakban látható mives kidolgozás kötelességéről szól!

1 pont	
--------	--

5. Nevezze meg a szöveg alapján az alkotás folyamatának öt szakaszát! Egy-egy mondatban foglalja össze a szakaszok lényegét!

Az 1. szakasz megnevezése: _____

Lényege: _____

A 2. szakasz megnevezése: _____

Lényege: _____

A 3. szakasz megnevezése: _____

Lényege: _____

A 4. szakasz megnevezése: _____

Lényege: _____

Az 5. szakasz megnevezése: _____

Lényege: _____

5 pont	
--------	--

6. Döntse el, hogy az alkotás folyamatának mely szakaszairól vallanak az alábbi idézetek! Megállapítását a szövegből vett idézettel támassza alá! Nevezze meg a versidézetek szerzőjét és a művek címét!

Az éjjel hazafelé mentem,
éreztem, bársony nesz inog,
a szellőzködő, lágy melegben
tapsikolnak a jázminok,

nagy, álmos dzsungel volt a lelkem
s háltak az uccán. Rám csapott,
amiből eszméletem, nyelvem
származik s táplálkozni fog,

[...] a nemzeti nyomor.

Az alkotás folyamatának szakasza: _____

Idézet a szövegből: _____

A vers szerzője: _____ Címe: _____

Hasonlat mit sem ér. Felötlik s eldobom.
És holnap az egészet újra kezdem,
mert annyit érek én, amennyit ér a szó
versemben s mert ez addig izgat engem,
míg csont marad belőlem s néhány hajcsomó.

Az alkotás folyamatának szakasza: _____

Idézet a szövegből: _____

A vers szerzője: _____ Címe: _____

... most világolt föl értelme ennek
a régi nagy titoknak, hogy a mennynek
tündérei hajnalba hazamennek
fényes körútjain a végtelennek.

Az alkotás folyamatának szakasza: _____

Idézet a szövegből: _____

Szerző: _____ Cím: _____

12 pont	
---------	--

7. A szöveg hivatkozik Siegmund Freudra. Nevezze meg azt a huszadik századi avantgárd irányzatot, amelyre nagy hatással volt a freudizmus! Miben állt ez a hatás?

Az irányzat neve: _____

A műalkotásokban érvényesülő hatások:

- _____
- _____

3 pont	
--------	--

8. Melyik az a két tudományos irányzat, amelyet megnevez a szöveg? Miben különbözik ennek a két irányzatnak az alkotáslélektanról alkotott felfogása? Töltse ki a táblázatot!

	1. tudományos irányzat	2. tudományos irányzat
Megnevezése		
A szakasz, amelyről eltérő véleményük van		
Az irányzatok véleménye		

5 pont	
--------	--

9. Értelmezze az utolsó előtti bekezdés első mondatának első tagmondatát!

1 pont	
--------	--

10. A szövegben kétszer is szerepel az *igazi vers* kifejezés. Foglalja össze 3-4 mondatban, hogy a szöveg szerint melyek az *igazi vers* legfontosabb kritériumai!

4 pont	
--------	--

40 pont	
---------	--

Műértelmező szövegalkotási feladat

Értelmezze a címből kiindulva a következő vers beszédhelyzetét és a versben elbeszélт történetet! Értelmezésében térjen ki arra is, hogy hogyan érzékelteti a szöveg a mozgókép műfaját, a műfajhoz és a történethez való viszonyt!
A műértelmező szöveg elvárt terjedelme 400–800 szó.

Babits Mihály: *Mozgófénykép*

Másképp: Amerikai Leányszöketetés – szenzációs szerelmi tragédia mozgófényképben előadva

A gép sugarát kerekén veti, képköre fénylik a sík lepedőn
mindjárt, szívem, új színek és alakok lovagolnak a fénylegyezőn
olcsó s remek élvezet összecsodálni e gyors jelenéseket itt:
első a Szerelmi Tragédia, melyet a lámpa a falra vetít.

Ni – Ámerikában e nagy palotának a dús ura – milliomos
rendel, levelez, sűrög, üzleteit köti, telefonoz.
Titkára előtte. Beszélni akar vele. Várja. Magára marad.
Beszél neki. Karja mozog hevesen s ura szörnyű haragra gyulad.

Éjfélkor a hószinű lányszoba villanymécsese zöld. Jön a lány
bálból, kimerülten – a báli ruhában is oly ideges, halavány.
Vetkőzik az édes. Az éjjeli gyolcs fedi már. A komorna kimén.
Megkoccan az ablaka. Nyitja. Vetekszik a holddal a zöld szobafény.

Titkárak az. „Édesem!” – Újul a kép. Palotájuk elébe mutat.
Fellepkaparójuk előtt ki az éjbe mutatja a hosszú utat.
Fellepkaparón kötelekből létra. Az emelet ablaka nyíl.
Surrannak alá. Hamar: – Elbuj a hold köre. Rebben az ótomobil.

És tűnik a gépkocsi. Mind kicsinyebb-kicsinyebb. De a palota ébred.
Vádat sug a létra. Mi volt az? Utánok! A gép! Tova! – S mozdul a képlet.
Nyargalnak az útközi fák növekedve szemünkbe: a kocsi sötét pont
nyargalnak az út jegenyéi. Kigyózik az út tova. Két kocsi két pont.

És fordul a kép. Jön a halmon a két szeretővel a gép lefelé.
Vakít ide: hallani szinte, amint robog a kanyarulat elé.
Nőnek az arcok. A hölgy a lovagra simúl. De az ég henye fellege gyűl.
S tűnik kanyarodva a gép. Jön a második. Ebben a dúlt öreg ül.

S elpattan a kép valamint hab a síma vizen. Jön az új. Csupa álom.
Villannak az ég csodanyilai. Zuppan a zápor a messze határon.
Ó nézd gyönyörű! gyönyörű ez a fény- és árnycsere kékbe pirosból!
S hogy gördül a két robogó! Hogyan is, hogyan is lehet ez papirosból!

S hogy gördül a két robogó; hegyeken tova, árkokon át!
Pornibusz után pocsolás utakon ver a kereke sárkoronát.
Tágúlnak a messze prerék. Zug a zápor, a sík tavakon kopogó:
S sebesebben mint hir a dróton, a bús útakon tova gördül a két robogó.

S dacolva vonattal a sineken át kerekük suhan. Alszik a város.
Surrannak élénk magas ércemeletjei. Csöndje halálos.
S már az öregnek a kocsija csusszan a – csusszan a jól kövezett uton át:
Követi, keresi, hőn lesi, nem leli – nem leli lánya nyomát.

Zöldbeszegett hegy alatt toványúl sima tó vize mint a lepény
Most oda – lám oda jönnek a – szöknek a – törnek a lány s a legény.
A kocsi mint csodaparipa ront oda, jaj neki – jaj bele vad kerekén
loccsan a – csobban a tó vize: jobb biz e tört szeretőknék a tó fenekén.

Még egy rémszerű kép (az apáról) a vásznon jó: az utolsó:
vágat a vad kocsi, mint robogó sir, fürge koporsó.
Igy a halálkocsi Ámerikát szeli, szeldeli, szegdeli, jár:
drága szekér kerekén, sima tó fenekén csupa kéj a halál.

*

Ah! Ámerikába! csak ott tul a tengeren, ott van az élet!
Ah! Ámerikába miért nem utazhatom én soha véled...
ott van az élet, a pénz, az öröm, s a kaland tere, küzdeni tér:
tengve a drága kenyéren unalmasan itt nyavalyogni mit ér?

1909

Forrás: *Babits Mihály összegyűjtött versei*. I. kötet. Bp., Unikornis Kiadó, 1997. 31–32.

Műértelmező szövegalkotási feladat	Tartalom	15 pont	
	Szövegszerkezet	5 pont	
	Stílus	5 pont	
	Nyelvhelyesség	5 pont	

	Maximális pontszám	Elért pontszám
Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor	40	
Műértelmező szövegalkotási feladat	30	
Reflektáló szövegalkotási feladat	20	
Helyesírás	8	
Íráskép	2	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma	100 pont	

javító tanár

Dátum: _____